

УДК 347.91

**Д.О. МЕНЮК**

*Дарина Олегівна Менюк, магістр права Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

## **ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД З ОГЛЯДУ НА ПРАКТИКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Прагнення України стати правовою державою і посилити практичну реалізацію основоположних принципів права обумовлює дослідження на доктринальному рівні тих механізмів, які дозволили б досягти поставленої мети. Неабиякого значення у цьому аспекті набуває підвищення якості здійснення судочинства в Україні. Реформування процесуальних інститутів права, посилення ролі судової практики Європейського суду з прав людини актуалізує обрану тему і необхідність її дослідження.

Розуміння сутності права на справедливий суд і його елементів, у контексті ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), є необхідною умовою удосконалення судової системи України. Вивченням цього питання займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, Н.М. Грень, С.К. Загайнова, Б.Л. Зимненко, М.Л. Ентін, М.А. Погорецький, О.С. Ткачук та ін.

**Метою** статті є дослідження права на справедливий суд, вивчення його сутності, а також визначення перегляду судових рішень як одного із його складових елементів.

Здійснення судами своїх функцій належним чином забезпечує всебічну реалізацію права на справедливий суд, що, у свою чергу, є однією із ознак верховенства права та дає змогу говорити про розвиток правової держави.

Реалізація права кожного на звернення до суду, правильне вирішення справи, а відтак і захист суб'єктивних прав закріплюється як на міжнародно-правовому рівні, зокрема у ст. 6 Конвенції<sup>1</sup>; так і на національному, а саме у ст. 55 Конституції України<sup>2</sup>.

Окрім цього, існує низка інших нормативно-правових актів, що визначають механізм судового захисту і можливість особи реалізувати право на справедливий суд. Серед них: ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус судів»<sup>3</sup>; ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК)<sup>4</sup> та інші процесуальні кодекси.

Аналізуючи ст. 6 Конвенції, можна дійти висновку, що право на справедливий суд структурно включає наступні елементи: право на суд і доступ до суду; інституційні вимоги, які стосуються питань щодо організації внутрішньої системи судів кожної із держав-членів, їх юрисдикцію; процесуальні вимоги, у тому числі принципи справедливості, публічності та розумності строків<sup>5</sup>.

Багатоаспектність змісту права на справедливий суд призводить до неоднозначного підходу до його складових елементів. Такий зміст, як правило, виходить за межі норми ст. 6 Конвенції і визначається вченими ширше, ніж виключно процесуальна форма справедливого розгляду справи.

Так, Н.М. Грень зазначає, що основними елементами цього права є «доступ до суду, публічність судового розгляду, незалежність та безсторонність суду, розумний строк розгляду, рівність учасників, справедлива (належна) процедура розгляду справи»<sup>6</sup>. Разом із тим, поряд із основними можна виділити також додаткові структурні елементи, що співвідносяться з першими як взаємозалежні та взаємообумовлюючі категорії.

Зважаючи на складність такої структури, М.Л. Ентін класифікував усі складові елементи права на справедливий суд на органічні, інституційні, процесуальні та спеціальні. Кожна із цих структурних частин має свої функції та форму вираження, але всі вони у сукупності взаємопов'язані між собою<sup>7</sup>.

М.А. Погорецький на основі аналізу норм міжнародного та національного права пропонує уточнити таку систему і виразити її через: «1) інституційні елементи (засади, що визначають організацію судо-

вої системи в цілому і кожного судового органу зокрема, – створення суду на підставі закону, незалежність суду, безсторонність суду); 2) організаційно-функціональні елементи (засади, що поєднують критерії організації і функціонування суду, – доступ до правосуддя, рівність сторін, право на правову допомогу, публічність (гласність і відкритість) судового розгляду, обов'язковість судових рішень); 3) функціональні елементи (засади, що визначають процесуальний порядок і правила здійснення правосуддя, – змагальність процесу, розумні строки розгляду справи); 4) спеціальні елементи (засади, що стосуються сфери кримінального процесу, – презумпція невинуватості, право на захист, право на перекладача)»<sup>8</sup>.

Таким чином, обов'язковість рішень, як організаційно-функціонального елементу (за запропонованою класифікацією), визначається набранням ними законної сили, що має наслідком можливість їх подальшого виконання.

На законодавчому рівні це передбачено ч. 2 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: «судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України»<sup>9</sup>.

При цьому кожен процесуальний кодекс вказує на порядок набрання рішеннями суду законної сили. Наприклад, ст. 273 ЦПК встановлює обов'язковість рішення суду після закінчення строку подання апеляційної скарги. Окрім цього, ЦПК визначає обов'язковість судового рішення як одну із засад цивільного судочинства, зазначаючи це у ч. 3 ст. 2 ЦПК, а також розкриваючи зміст у ст. 18 ЦПК, що здебільшого дублює вже зазначені норми. До того ж, стаття встановлює відповідальність у разі невиконання судового рішення і можливість звернення осіб, які не брали участі у справі, до суду, якщо ухваленим рішенням, що набрало законної сили, вирішено питання про права, свободи чи інтереси таких осіб.

Розглядаючи проблемні питання набрання рішенням законної сили, перегляд таких рішень і їх оскарження, варто зазначити, що О.Ф. Скакун визначає вимоги, за яких має здійснюватися правосуддя. Зокрема, серед них є можливість скасування вищим судом рішення нижчого суду, яке не набрало законної сили, а також неоскаржуваність остаточного судового рішення, яке набрало законної сили<sup>10</sup>.

Повертаючись до аналізу змісту права на справедливий суд і кореляційного зв'язку між його елементами і переглядом рішень, слід звернути увагу на підхід Б.Л. Зимненка, який полягає у тому, що доступність суду включає право ініціювати розгляд справи, право на її вирішення по суті і заборону необґрунтованого перегляду рішення, що остаточно набрало законної сили<sup>11</sup>. Саме тому можна повністю погодитись з думкою О.С. Ткачука, який зазначає, що «легітимаційний елемент права на справедливий судовий розгляд включає принцип правової визначеності та обов'язкове виконання судових рішень»<sup>12</sup>.

З огляду на вищезазначене виникає питання: чи не суперечить перегляд судових рішень, які набрали законної сили, загальновідомому принципу *res judicata* і чи можливо включати цей інститут до структури змісту права на справедливий суд?

Загалом, *res judicata* (вирішена справа) розуміється як «стан, за якого остаточне рішення повноважного суду, що набуло чинності, є обов'язковим для сторін спору і не може бути предметом перегляду»<sup>13</sup>.

Аналізуючи практику ЄСПЛ, можна дійти висновку, що цей орган вважає дотримання принципу *res judicata* основою утвердження принципу верховенства права. Роз'яснення суті цього принципу частково міститься у справі «Пономарьов проти України», де зазначено, що «жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення». При цьому перегляд судових рішень у порядку нагляду або у зв'язку з нововиявленими обставинами означається ЄСПЛ як «екстраординарний перегляд»<sup>14</sup>.

В одному із рішень ЄСПЛ («Бочан проти України»), порівнюючи законодавство і практику країн щодо можливості перегляду судових рішень, які набрали законної сили, наводить наступну статистику: у 22 державах-членах (зокрема, Албанії, Німеччині, Португалії, Словаччині, Хорватії, Швейцарії та ін.) передбачений перегляд цивільної справи на підставі встановлення порушення ЄСПЛ або іншим міжнародним судом. При цьому судова інстанція щодо таких переглядів є різною. Наприклад, в Албанії, Азербайджані, Естонії і Литві такі справи розглядаються Верховним судом; у Чеській Республіці – Конституційним. У Хорватії та Сербії такий перегляд здійснюється судом, чиє рішення оскаржується.

Разом із тим Суд зазначає, що у чинному законодавстві 16 держав із 38 держав-членів не передбачено перегляд цивільних справ на підставі встановлення Судом порушення Конвенції (наприклад, Австрії, Бельгії, Франції, Італії, Нідерландів, Іспанії та ін.). Натомість у деяких з цих держав заявники можуть ініціювати перегляд справи за нововиявленими обставинами або допущеними процесуальними помилками (наприклад, у Франції, Нідерландах і Польщі).

ЄСПЛ також звертає увагу, що перегляд рішень, які набрали законної сили і є остаточними, мають обумовлюватись критеріями прийнятності, такими як строк подання заяви про перегляд, процесуальний статус заявника та обґрунтованість змісту заяви<sup>15</sup>.

Отже, перегляд судових рішень, що набрали законної сили, може відбуватись за різних підстав. Залежно від цього ЄСПЛ робить висновок, чи був цей перегляд прийнятним і таким, що не порушує принцип правової визначеності.

Так, Т.І. Дудаш наголошує на тому, що судові рішення, що набрало законної сили, може переглядатись лише тоді, коли це необхідно з огляду на дуже серйозні обставини, як-от судова помилка<sup>16</sup>.

Розглядаючи сутність перегляду загалом, слід зазначити, що це є однією з процесуальних гарантій, за допомогою якої, зазвичай, усувається судова помилка. Перегляд рішень у порядку апеляційного та касаційного оскарження дозволяє будь-якій особі повністю реалізувати своє право на справедливий суд, а органам державної влади – виконати контрольну функцію.

Виокремлюючи два види контрольної функції здійснення правосуддя, К.В. Гусаров визначає, що «основною формою реалізації контрольної функції органів судової влади в цивільному процесі виступає те, що предметом її діяльності є, перш за все, перегляд судових рішень судами вищестоящих інстанцій з метою контролю над дотриманням вимог законності й обґрунтованості зазначених правозастосовних актів, а також формування єдності судової практики поряд із дотриманням Україною взятих міжнародних зобов'язань»<sup>17</sup>.

Отже, якщо розглядати оскарження судових рішень з метою перевірки їх на предмет помилки, то варто зазначити, що йдеться про інстанційну систему перегляду. З огляду на це доцільно навести думку О.С. Ткачука, згідно з якою: «повноваження судів вищої інстанції з перегляду рішень мають використовуватись для виправлення помилок у здійсненні правосуддя, а не для заміни рішення»<sup>18</sup>.

Цікавим у цьому аспекті є рішення ЄСПЛ у справі «Трегубенко проти України», де заявник скаржився, що скасування остаточного і обов'язкового судового рішення, винесеного на його користь, в порядку нагляду, що існував у цивільному судочинстві України до червня 2001 р., порушило його право на справедливий суд і принцип правової визначеності.

У цій та деяких аналогічних справах (зокрема, «Науменко проти України», «Полтораченко проти України» та «Тімотієвич проти України»<sup>19</sup>) ЄСПЛ доходить висновку, що перегляд і скасування остаточного судового рішення, яке вже набрало законної сили, порушує норму ст. 6 Конвенції, незважаючи на той факт, що такий нагляд було використано з метою усунення судової помилки.

Що стосується практики ЄСПЛ щодо України, то в ретроспективному плані необхідно повернутись до справи «Бочан проти України», сутність якої полягала у перегляді Верховним Судом України остаточного рішення за винятковими обставинами, що за ЦПК 2004 р. було можливе у випадках «неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одного і того самого положення закону» або «визнання судового рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України».

Основний висновок ЄСПЛ у цій справі полягає у тому, що інакша позиція ВСУ від позицій судів нижчих інстанцій щодо суті справи не може бути єдиною підставою для повторного перегляду справи<sup>20</sup>.

Водночас необхідно звернути увагу на те, що не всі судові рішення можуть бути переглянуті з точки зору оскарження, оскільки підставою такого перегляду є не безпосередня судова помилка, а наявність певних обставин, які дозволяють особі звернутись за новим розглядом. До таких підстав слід віднести передбачену національним законодавством можливість перегляду судових рішень, що набрали законної сили за нововиявленими або виключними обставинами.

Детально провадження за нововиявленими обставинами в практиці ЄСПЛ і співвідношення такого перегляду з принципом правової визначеності досліджувалось Н.Ю. Сакарою. Зокрема, було зроблено наступні висновки, з якими можна погодитись. По-перше, такий перегляд допускається за наявності нововиявлених обставин, як чітко передбачених законодавством підстав для нового розгляду справи. По-друге, практика ЄСПЛ виходить із того, що перегляд за нововиявленими обставинами використовується як механізм виправлення судової помилки. Разом із тим на доктринальному рівні підходи щодо вказаного питання відрізняються. Зокрема, здебільшого прийнято вважати, що підставою такого перегляду є виявлення після набрання законної сили рішення певних обставин, існуючих на момент розгляду справи, але не відомих учасникам судового процесу, а не порушення закону чи неправильне визначення предмета доказування. По-третє, прогалиною практики ЄСПЛ є відсутність підходу щодо процедури перегляду за нововиявленими обставинами, хоча і презюмується, що він має відповідати загальним вимогам ст. 6 Конвенції<sup>21</sup>.

У цьому аспекті важливим є перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, що розглядається, зокрема, у справі «Попов проти Молдови». Заявник посилався на те, що перегляд судових рішень за молдавським законодавством не відповідає міжнародним стандартам правосуддя, в тому числі нормі ст. 6 Конвенції. У свою чергу, уряд Молдови аргументував ефективність такого методу правосуддя і норму нового ЦК Молдови, прийнятого 12 червня 2003 р., якою передбачається перегляд судових рішень, що набрали законної сили, коли нові факти або обставини було виявлено згодом, але про них не було чи не могло бути відомо раніше<sup>22</sup>.

Розглянувши справу, ЄСПЛ дійшов висновку, що перегляд відбувся на підставі норм національного законодавства, а відтак сама по собі наявність такої можливості перегляду не є порушенням принципу *res judicata*. Завданням ЄСПЛ у такому випадку є лише перевірка дотримання під час цієї процедури ст. 6 Конвенції і принципу законності.

Окрім цього, варто зазначити окрему думку судді С. Павловскі, який звернув увагу на те, що проблема правової визначеності, коли остаточні судові рішення скасовуються після їх перегляду, виникає тільки у випадку наявності порушення процедури перегляду або коли такий перегляд відбувся без достатніх юридичних на те підстав.

Також слід звернути увагу, що з огляду на впровадження в українське судочинство базових європейських стандартів судочинства і вимогою ВСУ, згідно з якою «судам слід керуватися рішеннями ЄСПЛ у справах, де відповідачем є не тільки Україна»<sup>23</sup>, для дослідження правової позиції ЄСПЛ з перегляду судових рішень, що набрали законної сили, також важливими є рішення з аналогічних зарубіжних справ. Зокрема, «Зелінський і Прадель та Гонсалес і інші проти Франції», «Оферта Плюс С. Р. Л. проти Молдови»<sup>24</sup>.

Що стосується України, то показовою справою для аналізу практики ЄСПЛ щодо перегляду рішень за нововиявленими обставинами є справа «Желтяков проти України»<sup>25</sup>, де заявник скаржився, що відновлення провадження суду першої інстанції і скасування остаточного рішення порушують принцип правової визначеності. Натомість уряд України стверджував, що скасування рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами і новий розгляд справи мали на меті виправлення судової помилки.

У свою чергу, позиція ЄСПЛ у цій справі також полягала в тому, що процедура перегляду за нововиявленими обставинами не суперечить принципу юридичної визначеності як такому, що передбачає повагу до остаточності судового рішення і застосовується для виправлення помилок правосуддя. Разом із тим, розглядаючи обставини справи, Суд також констатував, що спосіб застосування процедури такого перегляду у цій справі суперечить ст. 6 Конвенції, оскільки мало місце несуттєве порушення процесуальних норм, а, отже, ситуація не вимагала грубого втручання в остаточність рішення суду.

На це звертає увагу Пленум ВССУ у Постанові від 30 березня 2012 р. № 4 «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами», а саме: «задоволення судом заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами всупереч вимогам ЦПК порушує принцип правової визначеності та право заявника на доступ до правосуддя, яке гарантується п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод».

Порівнюючи практику ЄСПЛ, слід звернути увагу, що відмінність обставин справи «Трегубенко проти України» від «Желтякова проти України» та аналогічних щодо перегляду судових рішень, які набрали законної сили, полягає у тому, що перегляд має застосовуватись виключно на підставах, передбачених законом і у випадках, коли такий перегляд є прийнятним. Відтак, нагляд, який існував на той час і який аналізується в першій та аналогічних справах як підстава перегляду і скасування рішення, ЄСПЛ розглядав як втручання у діяльність судових органів з боку виконавчої влади.

Досліджуючи можливість перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами та розглядаючи окремі наукові підходи і практику ЄСПЛ, видається, що норма ст. 14 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» неповною мірою відображає зміст права особи на перегляд, оскільки йдеться тільки про право на апеляційний перегляд, та «у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення»<sup>26</sup>.

Право особи на перегляд справи в апеляційному порядку та оскарження у касаційному є засадою (принципом) цивільного судочинства, зміст якого розкривається у ст. 17 ЦПК. Хоча ця норма відповідає вищевказаній нормі Закону України «Про судоустрій та статус суддів», вбачається за необхідне також доповнити засади (принципи) цивільного судочинства, передбачені ч. 3 ст. 2 ЦПК, можливістю особи звернутись також за переглядом судового рішення, що набрало законної сили, за нововиявленими або виключними обставинами.

Порівнюючи можливість перегляду з різних підстав, а також аналізуючи згадані справи, можна дійти висновку, що незалежно від підстав, перегляд судових рішень, що набрали законної сили, є ефективним механізмом здійснення правосуддя і забезпечення права кожного на справедливий суд.

Оскільки завдяки такому механізму реалізуються мета і завдання цивільного судочинства, обґрунтованим є віднесення перегляду судових рішень, що набрали законної сили, до одного із принципів цивільного процесу, а відтак, до гарантій застосування цивільних процесуальних норм.

З огляду на зазначене, на нашу думку, доцільно включити перегляд судових рішень, що набрали законної сили, у випадках, передбачених законодавством, до засад (принципів) цивільного судочинства, визначених ЦПК, а також нормативно закріпити можливість звернення особи за переглядом судових рішень, що набрали законної сили, у випадку наявності передбачених законодавством підстав у Законі України «Про судоустрій та статус суддів».

Таким чином, перегляд судових рішень, що набрали законної сили, є елементом змісту права на справедливий суд, оскільки це передбачена нормами цивільного процесуального законодавства міра можливої поведінки особи з метою захисту своїх прав, свобод та законних інтересів, що полягає у зверненні до органів судової влади за повторним розглядом судового рішення, що набрало законної сили, у випадку наявності певних підстав.

<sup>1</sup> Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ Ради Європи від 4 листопада 1950 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004)

<sup>2</sup> Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. 254к/96-вр // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

<sup>3</sup> Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

<sup>4</sup> Цивільний процесуальний кодекс України : у редакції Закону № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. : (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017. – (Кодекси України). – 268 с. – С. 4.

<sup>5</sup> Практичний посібник із статті 6. Право на справедливий суд (Цивільна частина) / Дослідницький підрозділ Європейського Суду з прав людини : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.echr.coe.int/Documents/Guide\\_Art\\_6\\_UKR.pdf](http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf)

<sup>6</sup> Грень Н.М. Право на справедливий суд: Проблеми доступності та публічності / Н.М. Грень // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : зб. наук. праць / Національний університет «Львівська політехніка». – Л., 2015. – № 825. – С. 132.

<sup>7</sup> Цит. за: Погорецький М.А. Право на справедливий суд / М.А. Погорецький, І.С. Гриценко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2012. – Вип. 91. – С. 4.

<sup>8</sup> Там само. – С. 4–5.

<sup>9</sup> Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

<sup>10</sup> Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підруч. / О.Ф. Скакун. – 3-тє вид. – К.: Алерта, 2012. – 524 с. – С. 197.

<sup>11</sup> Зимненко Б.Л. Международное право и правовая система Российской Федерации. Особенная часть : курс лекций / Б.Л. Зимненко. – М.: Российская академия правосудия; Статут, 2010. – 543 с. – С. 72.

<sup>12</sup> Ткачук О.С. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві : моногр. / О.С. Ткачук. – Х. : Право, 2016. – 600 с. – С. 157.

<sup>13</sup> Рес Юдіката // Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.), М.П. Зяблюк, В.Я. Тацій та ін. ; НАН України, Ін-т держави і права ім. Корсецького. – К. : Укр. енцикл., 2003. – Т. 5. – 736 с. – С. 295.

<sup>14</sup> Рішення по справі «Пономарьов проти України» від 3 квітня 2008 р. (заява № 3236/03) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974\\_434](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_434)

<sup>15</sup> Рішення по справі «Бочан проти України» (№ 2) від 5 лютого 2015 р. (заява № 22251/08) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974\\_a43](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_a43)

<sup>16</sup> Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. / Т.І. Дудаш. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Алерта, 2016. – 488 с. – С. 243.

<sup>17</sup> Гусаров К.В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / К.В. Гусаров ; Нац. ун-т «Юрид. Акад. Укр. ім. Я. Мудрого». – Х., 2011. – 352 с. – С. 25.

<sup>18</sup> Ткачук О.С. Вказана праця.

<sup>19</sup> Див.: Рішення по справі «Науменко проти України» від 9 листопада 2004 р. (заява № 41984/98) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980\\_353](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_353); Рішення по справі «Полтораченко проти України» від 18 січня 2005 р. (заява № 77317/01) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980\\_252](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_252); Рішення по справі «Тімотієвич проти України» від 8 листопада 2005 р. (заява № 63158/00) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980\\_439](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_439)

<sup>20</sup> Рішення по справі «Бочан проти України» (№ 2) від 5 лютого 2015 р. (заява № 22251/08) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974\\_a43](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_a43)

<sup>21</sup> Сакара Н.Ю. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами та принцип правової визначеності / Н.Ю. Сакара // Університетські наукові записки / Хмельницький університет управління та права. – Хмельницький, 2013. – № 4 (48). – С. 144–147.

<sup>22</sup> Popov v. Moldova (no. 2), no 19960/04; §46, 06 December 2005 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71507>

<sup>23</sup> Витяг з узагальнення судової практики щодо вирішення питання про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України (ст. 377-1 ЦПК України) / Аналіз судової практики // Вісник Верховного Суду України. – 2017. – № 2 (198). – С. 39.

<sup>24</sup> Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France, no 34173/96; 28 October 1999 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58592"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{); Oferta Plus S.R.L. v. Moldova, no 14385/04; 19 December 2006 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-78585"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

<sup>25</sup> Рішення по справі «Желтяков проти України» від 9 вересня 2011 р. (заява № 4994/04) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974\\_708](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_708)

<sup>26</sup> Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

### Резюме

**Менюк Д.О. Перегляд судових рішень як елемент змісту права на справедливий суд з огляду на практику Європейського суду з прав людини.**

У статті досліджено право на справедливий суд, з'ясовано та розкрито його елементи. Окрім цього, визначено поняття та зміст інституту перегляду судових рішень та наголошено, що згідно з практикою Європейського суду з прав людини такий перегляд віднесено до одного із елементів змісту права на справедливий суд.

**Ключові слова:** право на справедливий суд, набрання судовим рішенням законної сили, res judicata, перегляд судових рішень, нововиявлені обставини.

### Резюме

**Менюк Д.О. Пересмотр судебных решений как элемент содержания права на справедливый суд с точки зрения практики Европейского суда по правам человека.**

В статье исследовано право на справедливый суд, установлены и раскрыты его элементы. Кроме этого, определены понятие и содержание института пересмотра судебных решений и акцентировано, что в соответствии с практикой Европейского суда по правам человека такой пересмотр отнесен к одному из элементов содержания права на справедливый суд.

**Ключевые слова:** право на справедливый суд, вступление судебного решения в законную силу, res judicata, пересмотр судебных решений, вновь открывшиеся обстоятельства.

### Summary

**Meniuk D. Review of court decisions as an element of the content of the right to a fair trial, considering the practice of the European Court of Human Rights.**

The article investigates the right to a fair trial, clarifies and discloses its elements. In addition, the concept and content of the review institution of judicial decisions are defined and it is emphasized that according to the practice of the European Court of Human Rights, such a review is included in one of the elements of the content of the right to a fair trial.

**Key words:** right to a fair trial, entry into court decisions of legal force, res judicata, review of court decisions, newly discovered circumstances.